

Čtenářské koutky a knihovničky ve třídě

- 5 Pokud má dítě zakusit a pochopit, že čtení a psaní (čtenářství a písmáctví) jsou dvě důležité a atraktivní dovednosti, bez kterých se jejich život neobejde, potřebuje opakovaně pozorovat dospělé, které čtení a psaní baví a přináší jim užitek. Základním předpokladem rozvoje těchto dovedností je také volný přístup k zajímavým a pro děti atraktivním knihám.

10

Čtenářský koutek

Ve třídě má mít své stálé místo koutek čtení a psaní. Pokud se děti na jeho vzhledu také podílejí (vymyslí název, přinesou z domova vlastní knihy, vytvoří pravidla chování apod.), patří jim, nikoli učiteli a je jimi více využíván.

- 15 Čtenářský koutek si děti brzy oblíbí, pokud je zařízen s ohledem na jejich potřeby. Pohodlí dětem zajistí měkké polštáře, koberec umožní ležet na zemi a dětská sedačka poskytne útočiště několika čtenářům. Pokud je koutek umístěn poblíž okna, budou mít děti i dostatek světla na čtení a prohlížení. Některé děti mají rády soukromí, proto by mělo být k dispozici i oddělené místo (za plentou, pod stolem), kam se mohou s knihou uchýlit. Paní učitelka může při hlasitém čtení využít houpací křeslo.

- 20 Jak vyplývá z výzkumů, žáci, kteří mají ve třídě volný přístup ke knihám, čtou až o 50% více než žáci ze tříd, kde knihy nejsou (Bissett, 1970, Morrowová, 1997). Aby čtenářský koutek děti dlouhodobě motivoval ke čtení, měl by obsahovat množství nejrozličnějších knih, nejméně však 5 knih na každé dítě. Některé odborníci, např. L. Jamison-Rogová (2005) uvádějí 8–10 knih na každé dítě. Určitá část knih se každý měsíc nebo i častěji mění, oblíbené knihy zůstávají v knihovně po celý rok. Aby děti zaregistrovaly, co je nového, učitel knihy vystaví tak, aby si mohly prohlédnout obálku nebo aby viděly na nejpoutavější ilustraci z knihy. Ke knihám můžeme přidat i zajímavé předměty, které souvisejí s tématem a mohou děti podnítit ke hře či k prohlížení. Mohou to být nejenom loutky či plyšové postavičky, zvířátka nebo prstové divadlo, ale i jiné rekvizity.

- 35 Získat knihy do knihovničky může vypadat jako nadlidský úkol. Přesto existuje několik možností, jak postupovat:

- knihy do knihovny mohou darovat žáci nebo jejich rodiče (např. jako „vstupenku“ na vánoční besídku či jinou školní akci)
- knihy může půjčit či darovat sám učitel
- některá nakladatelství poskytují školám slevy, např. nakladatelství Grada, které vydává komiksově zpracované knihy dobrodružné literatury (Ostrov pokladů...), nakladatelství Thovt
- všechny materiály v knihovně nemusejí být knihy nebo drahé časopisy – učitel nebo žáci mohou vyhledat zajímavé články nebo krátké texty (povídky, pohádky) a jejich kopie zalaminovat
- 45 • část knih si učitel vypůjčí ve veřejné knihovně
- žáci mohou vyrábět svoje vlastní knihy či časopisy, které se stanou součástí knihovny
- učitel nakupuje knihy v antikvariátech

50 Čtenářský koutek může být vyzdoben plakáty vztahujícími se ke čtení a ke knihám. Např. nakladatelství Thovt vydává knihy pro nejmenší čtenáře doplněné o barevný plakát a omalovánky, které můžeme nakopírovat a poskytnout dětem k dotvoření.

Jaké knihy vybrat?

55 Knihy, které mají děti ve čtenářském koutku k dispozici, pokrývají celou škálu žánrů a typů knih i jejich obtížnosti. Kromě klasických knih (pohádky, říkadla) jsou to i velkoformátové knihy, bohatě ilustrované knihy s minimem textu, ilustrované příběhy, poezie, knihy bez textu, naučné knihy, dětské encyklopedie, knihy vztahující se k oblíbeným dětským pořadům, humoristické knihy, životopisy, dětské
60 časopisy, noviny, katalogy, brožury, mapy apod. Aby se děti v množství knih orientovaly, je dobré knihy roztrdit podle určitých kategorií. Knihy mohou být např. v košíkách, krabicích nebo v poličkách, piktogramem a nápisem roztrdény podle tématu či žánru. Jedním z vodítek výběru kvalitních knih do třídní knihovny můžou být výsledky různých soutěží o nejkrásnější knihu pro děti a mládež. Mezi
65 nejvýznamnější světová ocenění pro autory knih pro děti a mládež patří Caldecottova medaile, kterou od roku 1938 každoročně uděluje American Library Association (Sdružení amerických knihoven) americkému ilustrátorovi za nejzdařilejší obrázkovou knihu publikovanou v předchozím roce v USA. Nese jméno anglického ilustrátora R. Caldecotta. Cenu získalo i několik knih dostupných i
70 v češtině, např. *Tam kde žijí divočiny* od Maurice Sendaka. Dalším významným oceněním je Cena Johna Newberyho, pojmenovaná podle britského vydavatele, který jako první vydával knihy speciálně pro děti. V češtině je pro menší děti k dispozici *Příběh o Zoufálkovi* (Kate DiCamillo).

Také v Čechách je udělována cena pro autory knih pro děti a mládež – Zlatá stuha
75 IBBY. Výběr knih bývá předmětem kritiky a cena si jen pomalu a obtížně získává prestiž. Znamější a respektovanější je pak cena Magnesia litera, ve které nechybí kategorie knih pro děti. Mezi oceněné knihy patří:

Fischerová, V.: *Co vyprávěla dlouhá chvíle.*

Nikl, P.: *Záhádky.*

80 Procházková, I.: *Myši patří do nebe.*

Rezková, M.: *Doktor Racek jede na prázdniny.*

Seifertová, L.: *Dějiny udatného českého národa a pár bezvýznamných světových událostí.*

Skálová, P.: *Malostranská psí zima.*

85 Efektivní výběr knih vyžaduje od učitele znalosti a dovednosti z různých oblastí, jako např.:

- znalost literatury pro děti a mládež – učitel by měl sledovat nabídku knih, nejen formálně (co vyšlo a mohlo by být zajímavé), ale i aktivně (přečíst knihy, které bude
90 žákům doporučovat, a knihy, které si žáci vyžádají) – časopisy (nejen ty, které jsou explicitně zaměřené na děti či teenagery, ale i specializované časopisy, např. o psech, autech) – internetových stránek (které by žáky mohly zajímat)
- dovednost zhodnotit úroveň knih a dalších zdrojů podle různých kritérií
- znalost žáků a jejich zájmů v různém věku a v různých fázích vývoje

Ve všech čtenářských koutcích by měla být k dispozici tzv. klasika – tedy knihy, které čtou děti už několik desítek let a stále jsou velmi oblíbené. Jsou to knihy prověřené časem, které představují kvalitní četbu a zároveň přinášejí důležité hodnoty naší kultury. V čem spočívá jejich přitažlivost? Proč se k nim žáci pořád vracejí? Zaprvé, tyto knihy přinášejí skvělé příběhy. Zadruhé, postavy (lidské či zvířecí) jsou výborně vykreslené a snadno zapamatovatelné: medvídek Pú a kocourek Mikeš budou v našich myslích stále jako živí – i když jsme už dávno dospělí. Učitel by měl mít přehled o tom, co které dítě zajímá a čemu se věnuje. Zjistit tyto informace nebývá těžké – můžeme se vyptat rodičů, pozorovat žáky při práci a při hře a také je požádat, aby nakreslili (napsali), co je nejvíc zajímá a baví. Na základě těchto informací pak může učitel doplnit knihovničku o tituly, které budou poutat konkrétního žáka (milovník hasičů, obdivovatelka koní a poníků, „dinosaurovec“).

110 **Jak pomoci žákům vybrat si správnou knihu**

Žáci budou zaujati knihou, která je pro ně výzvou, nikoli nepřekonatelným problémem. Žáci, kteří čtou pouze snadné knihy, které jim nepřinášejí nic nového, nerozvinou své čtenářské dovednosti. Naopak ti, kteří si vybírají knihy nad své možnosti, brzy ztratí zájem prokousávat se nesrozumitelnými pasážemi. Na většině knih pro děti a mládež najdeme informaci vydavatele, pro jak staré žáky je daný titul vhodný. Kritérium se týká pouze samostatného čtení – čtyřleté děti pochopí text pro osmileté čtenáře, pokud jim ho předčítá rodič a společně se o textu baví. Vhodnost či nevhodnost knihy pro konkrétního žáka je obtížně zjistitelná a platí, že vlastní zájem žáků dokáže divy. Jak zjistily Kraglerová a Nolleyová (1996), pokud má žák o nějaké téma zájem, je k četbě více motivován, je ochoten se zabývat i obtížnými texty a materiály, vydrží u četby déle.

Žákům při výběru knih může pomoci jednoduché pravidlo pěti prstů. Žáci si vyberou jednu stránku v knize a počítají za použití prstů počet neznámých slov. Pokud najdou pět a více obtížných slov, je pro ně kniha pravděpodobně příliš obtížná. Žáci také mohou sepsat své dosavadní znalosti o tématu a účel, proč se tématem zabývají – pak vylučovací metodou najdou v knihovně tu správnou knihu.

Literatura:

130 Moss, B. – Young, T. A.: *Creating lifelong readers through independent reading*. IRA, Newark 2010.

L. M. Morrow, L. M. – Freitag, E. – Gambrell, L. B.: *Using Children's Literature in Preschool to Develop Comprehension*, IRA, Newark 2009.

Jamison Rog, L.: *Early literacy instruction in kindergarten*. IRA, Newark 2005.